

Perus- tutkimuksen voimaa

Aarne Mattila: Kunnat työmarkkinapolitiikassa. Kunnallinen työmarkkinalaitos 1970–2000. Kunnallinen työmarkkinalaitos, Helsinki 2000. 414 + 9 s.

Aarne Mattila: Valtio työnantajana. Valtion työmarkkinalaitos 1955–2005. Valtionvarainministeriö, Jyväskylä 2005. 446 s.

■ Aarne Mattila väitteli vuonna 1969. Hänen opinnäytteenä otsikkona oli Työmarkkinasuhteiden murros Suomessa. Tutkimus työntekijäin pyrkimyksistä osallistua työehtojen määräytymiseen 1880-luvulta vuoden 1905 suurlakkoon. Historiantutkimus menetti miehen vuosikymmeniksi, mutta monipuolisen työuran jälkeen hän palasi historiantutkimuksen pariin.

Mattila julkaisi vuonna 1992 *Työriitojen sovittelun historian*. Sen jälkeen hän paneutunut kuntien ja valtion työnantajatoimintaan. Kunnallisen työmarkkinalaitoksen historia valmistui vuonna 2000 ja valtion työmarkkinalaitoksen historia vuonna 2005, joten tahti on ollut kohtuullisen hyvä.

Tekijä on antanut julkisen sektorin työnantajahistorioille vähemmän lennokkaat pääotsikot kuin STK:n historiaa kuvannut Wilhelm Sjöberg (*Työrauhan puolesta* 1958) tai STK:n historiaa tutkinut Markku Mansner (*Suomalaista yhteiskuntaa rakentamassa* 1981, 1984 ja 1990). Virkamiesmäinen asiallisuus sopii sekä tutkimuskohteisiin että Mattilalle.

Mattilan tutkimuskohteet ovat merkittäviä, koska julkisen sektorin merkitys työnantajana on kasvanut aina viime vuosituhatlukuun saakka. Tutkimuksien keskeisenä juonteena on julkisen sektorin virkasuhteiden muuttuminen palkka-, eläke-, työaika- ja muiden etujen ja ehtojen osalta yhä lähemmäksi yksityisen sektorin työsuhteita. Tekijä on paneutunut tämän kehityksen aiheuttamiin ristiriitoihin ja jännitteisiin perusteellisesti.

Valtio ja kunnat olivat työnantajina pitkään toisiinsa kietoutuneita, kun useiden kunnan virkamiesten palkkaus oli kokonaan tai pääosin valtion-avulla rahoitettua. Näin kuntapuolen palkkaratkaisut oli vahvistettava valtiovarainministeriössä ja eduskunnassa. Mattila on päässyt tarkastelemaan kuntien ja valtion yhteistoimintaa ja ristiriitoja molempien keskeisten työmarkkinatoimijoiden näkökulmasta, mikä lisää näiden tutkimusten arvoa.

Mattila kuvaa huolellisesti valtion työnantajatoiminnan ennen valtionvarainministeriön keskitetyn työnantajapolitiikan aikaa. Vielä suurempi murros tapahtuu kuntakentässä, kun Kunnallinen työmarkkinalaitos Kaupunkiliiton ja Maalaiskuntien liiton ammatti-

liittojen kanssa neuvottelemat palkkasuosituksukset ja paikalliset työehtosopimukset väistyvät ja tilalle tulee kuntien valtakunnalliset työ- ja virkaehtosopimukset.

Aarne Mattila on näissä teoksissaan, kuten aiemmissakin tutkimuksissaan, paneutunut monipuolisesti julkisen sektorin työmarkkinakehityksen keskeisiin lähderyhmiin. Hän on etsinyt ja löytänyt niukasti käytettyjä arkistoaineistoja sekä lukenut huolellisesti komiteamietinnöt, lait ja asetukset. Tutkija on käyttänyt myös sanoma- ja aikakauslehtiä sekä tutkimuskirjallisuutta. Mattila on tämän lisäksi tehnyt huomattavan määrän haastatteluja, joten laiskuudesta häntä ei voi syyttää.

Vankka tutkimustyö tuo kuvaukseen tarkkuutta ja syvyyttä. Teoksissa on runsaasti mielenkiintoisia yksityiskohtia suomalaisen yhteiskunnan rakenteiden, työmarkkinasuhteiden ja kunta-valtio yhteistyön muutoksista. Kansakoulun opettajien ammattikunnan jo tapahtuneesta naisistumisesta ja yhteiskuntarakenteen tulevaa muutosta ennakoivan yksityiskohdan Mattila on löytänyt vuoden 1953 valtiopäiväasiakirjojen hallituksen esityksestä 41. Tekijä kiteyttää:

”Osoituksena järjestelmän vanhentuneisuudesta maassa oli 1950-luvun alussa noin 6 000 opettajien luontais-etuihin kuuluvaa navettaa käyttämättä. Opettajien talouksista silloin huomattava osa oli perheettömien naisten talouksia toisin kuin aikaisemmin.”

Keskeisten toimijoiden haastattelut ovat päässeet runsaas-

ti mukaan kuvaukseen ja ilmiselvästi vaikuttaneet tulkintoihin. Ovatko kaikki työmarkkinalegendoihin, -tarinoihin ja -turinoihin tallentuneet kommervenkit ja sattumukset vaikuttaneet niin paljon tapahtumiin kuin Mattila esittää, on mielestäni epävarmaa. Hyvän kertomuksen ja tarinan logiikkaan, kun kuuluu liioitteleva yksinkertaisuus sekä monimutkaisten vuorovaikutussuhteiden sivuuttaminen.

Tekijä on aihepiirissään niin hyvin sisällä, että asiaan vähemmän vihkiytyneille olisi pitänyt selittää asiat hieman perusteellisemmin. Molemmat teokset tulevat niin lähelle nykypäivää, että hirvittää. Tulkinat aivan viime aikojen poliittisista valinnoista on paikoitellen lähellä kulloisenkin valtionvarainministerin näkemyksiä. Toisaalta Mattilan vahvuutena on juuri aikalaistulkintojen esiin tuonti myös aiemmilta vuosilta.

Mattilan teokset ovat laadukkaita perustutkimuksia, jotka huolellisten lähdeviitteiden ja lähdeluetteloiden ansioista avaavat tietä tulevalle työelämän, työmarkkinasuhteiden sekä yhteiskuntahistorian tutkimukselle. Ne ovat hyvä kivijalka, jolle meidän nuorempien tutkijoiden on mahdollista rakentaa tulevaisuudessa joko kokonaistulkintoja tai pienempiä tapaustutkimuksia.

Tapio Bergholm